

Arkeologi på Hornslandet II

Särskild arkeologisk utredning, etapp II 2011

Del av fastigheten Horn 1:619 m fl i Västrum socken,
Västerviks kommun, Kalmar län, Småland

Magnus Reuter Dahl

KALMAR LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2011:9

Arkeologi på Hornslandet II

Särskild arkeologisk utredning, etapp II 2011

Del av fastigheten Horn 1:619 m fl i Västrum socken,
Västerviks kommun, Kalmar län, Småland

Författare	Magnus Reuterdahl
Copyright	Kalmar läns museum
Redaktion	Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

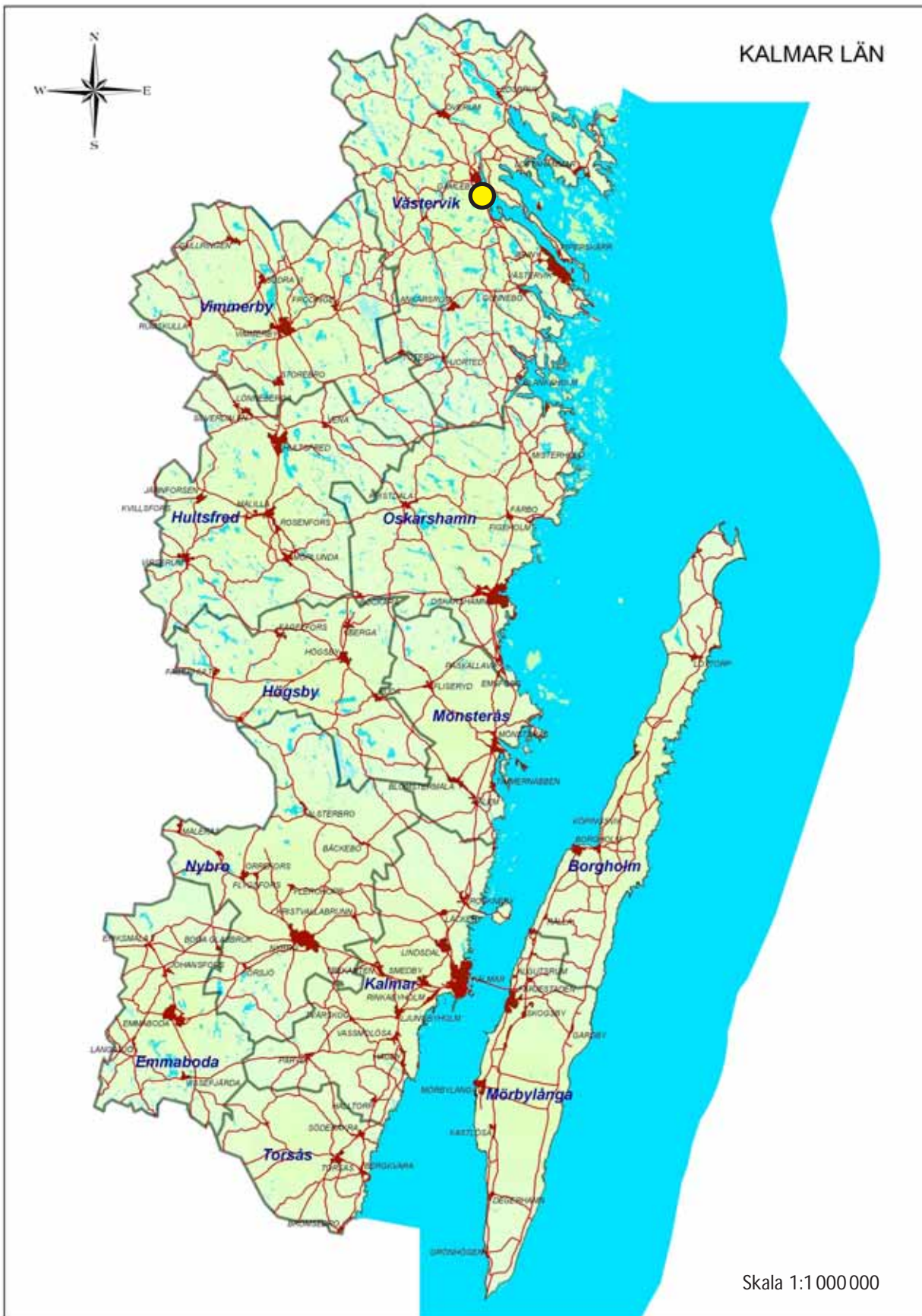
Keywords: Sweden, Västrum parish, Kalmar County, Archaeological evaluation, search trenches, earth cellar foundation

Kalmar County Museum has performed an archaeological evaluation, stage II, in Hornslandet, Västervik parish. The purpose of the evaluation is to establish if any ancient monuments or features are present. 65 search trenches were dug with a backhoe. No historic

or prehistoric finds or features were identified in the trenches. The area was also surveyed visually; an earth cellar foundation was registered as well as the placement of a probable croft. Kalmar County Museum is proposing no further archaeological actions within the area.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Inledning.....	9
Topografi och fornlämningsmiljö.....	11
Genomförande	13
Resultat och åtgärdsförslag.....	15
Referenser	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerat.

Sammanfattning

Västerviks kommun har nyligen antagit en långsiktig översiktsplan gällande Hornslandet i Västrum socken, Kalmar län. Planen möjliggör ett antal nya exploateringsområden för nybyggnation av bostäder. Inför översiktsplanen utfördes en kulturmiljöutredning 2008 av Kalmar läns museum och Västerviks museum (Palm & Lamke 2008).

Efter beslut av Länsstyrelsen utförde Kalmar läns museum en särskild arkeologisk utredning, etapp II, inom fastigheten Horn 1:619 m fl, Västrums socken, Västerviks kommun, Kalmar

län under en vecka i maj 2011. Inom utredningsområdet drogs 65 sökschakt, ytorna mellan dessa inventerades okulärt. Inga fynd eller anläggningar hittades i schakten. Vid genomgången av området påträffades en jordkällargrund, ett grustag och ett gjutet fundament till ett elskåp e.d. Vidare påträffades platsen för vad som tolkats som ett torp eller en backstuga strax utanför utredningsområdet. Kalmar läns museum föreslår inga ytterligare antikvariska åtgärder inom utredningsområdet.

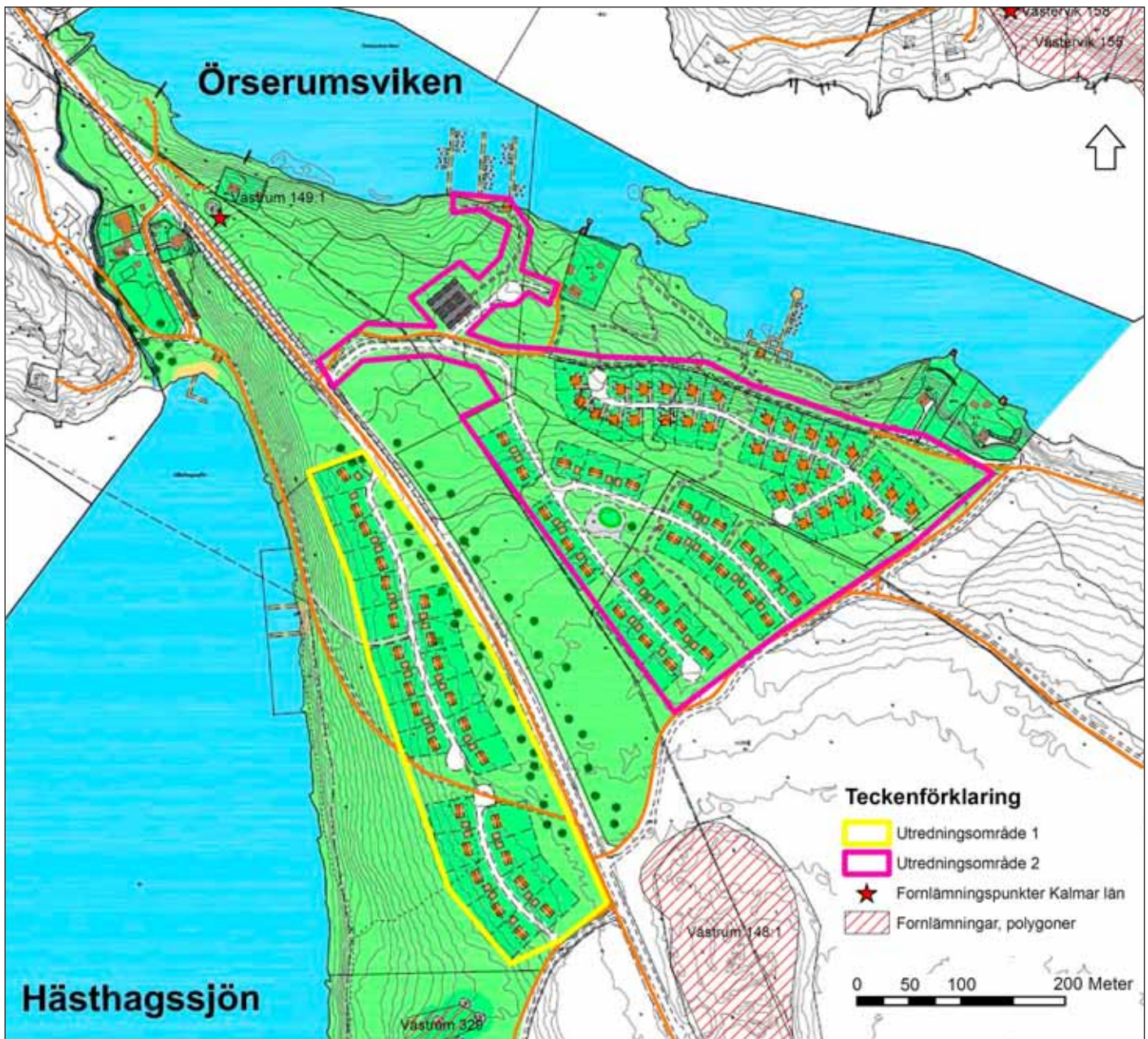

Fig 1. Översiktsplan med detaljplanskissen som bakgrund (Plankarta).

Inledning

Kalmar läns museum utförde en särskild arkeologisk utredning inom fastigheten Horn 1:619 med flera, Västrums socken, Västerviks kommun, Kalmar län inför planerad ny byggnation. Syftet med den särskilda arkeologiska utredningen, etapp II, är att fastställa om exploateringen kommer att beröra fast fornlämning enligt kulturminneslagstiftningen. Utredningen genomfördes på uppdrag av Västerviks kommun, i enlighet med beslut upprättat av länsstyrelsen i Kalmar län.

Västerviks kommun har nyligen antagit en långsiktig översiktsplan gällande Hornslandet i Västrums socken, Kalmar län. Planen möjliggör ett antal nya exploateringsområden för

nybyggnation av bostäder. Inför översiktsplanen utförde Kalmar läns museum 2008 en kulturmiljöutredning i området, den aktuella ytan benämns i denna som yta 1 (Palm & Lamke 2008). I samband med denna identifierades inga fasta fornlämningar eller särskilda ytor som var särskilt topografiskt lämpliga för boplatser, man noterar inte heller några stenröjda ytor eller eventuellt skapade plåtåer. Man utesluter dock inte att lämningar dolda under mark kan förekomma. Sedan dess har området för yta 1 modifierats en aning med tillägg för en del mindre vägar och en parkeringsyta i den nordvästra delen. Utredningsområdet är ca 107 000 m².

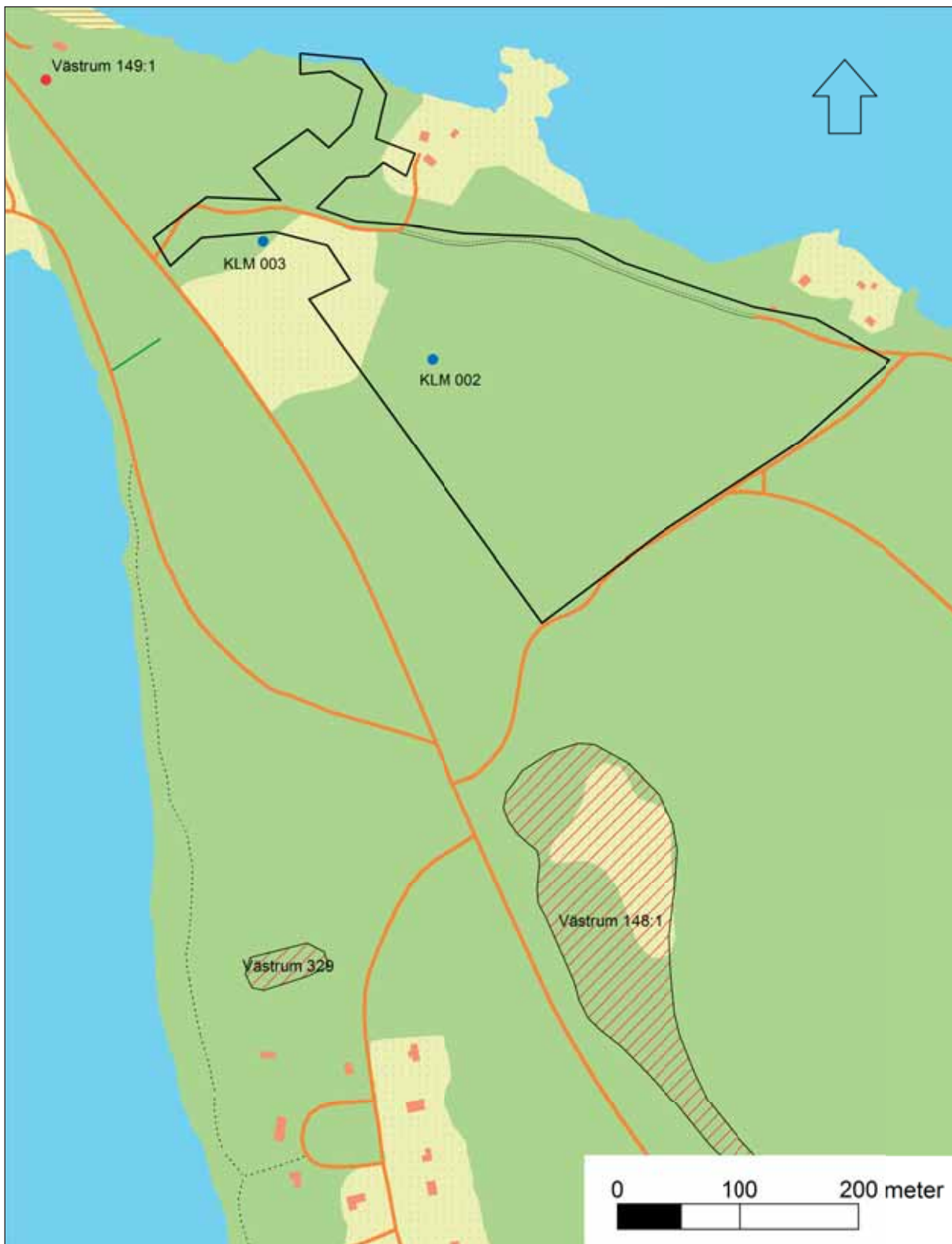

Fig 2. Karta över aktuellt undersökningsområde, markerad med svart begränsningslinje. Nyfunna lämningar markerade med blå punkt. Fornlämningar är markerade med röd punkt eller begränsningslinje och övriga kulturhistoriska lämningar med blå punkt eller begränsningslinje. Bakgrundskarta Ekonomen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget inom Hornsländets nordöstra del strax söder om Örserumsviken. Hornlandet är en halvö som sträcker sig 4-10 km sydost om Västervik. Hornlandet ligger inom Tjustbygden som karaktäriseras av ett urbergs- och moränlandskap med långsträckta dalstråk och en vidsträckt skärgård med havsvikar. Spåren av inlandsisen och landhöjningen kan bland annat ses i den imponerande rullstensåsen Hornåsen, vilken är en strandvall från Litorinahavet och tillkom ca 5-4000 f.Kr. Åsens topp ligger på ca 20-25 m ö h. Utredningsområdet ligger mellan ca 5-20 m ö h. och har under sten- och bronsåldern tillhört en del av ytterskärgården. Allt eftersom landhöjningen höjde marken kom områden att bli tillgängliga för jordbruk och bete. Järnålderns lämningar hittas oftast nära den odlingsbara marken mot dalgångarnas bottnar och ofta nära den historiska och dagens bebyggelse. De äldsta beläggen för ortnamnet Horn är från 1300-talet (Palm 2007, Palm & Lamke 2010).

Utredningsområdet är delvis beläget på den flacka del som utgör toppen av rullstensåsen samt sluttningarna ned mot Örserumsviken. Marken består av morän och marktäckta är relativt tunt. Marken är företrädesvis grusig med inslag av rullsten och är bitvis blockig till storblocig. Sluttningarna är ställvis branta. I den norra delen av utredningsområdet löper en skogsbilväg i öst-västlig riktning, utmed Öreseumsviken. Större delen av området utgörs av

skogsmark, företrädesvis tallskog med inslag av gran och björk. Vissa delar av området har markberetts och återplanterats i modern tid. Nord till nordnordöst om skogsbilvägen har delar av utredningsområdet nyligen avverkats och markberetts. I den västra delen av utredningsområdet är skogen bitvis yngre och marken har markberetts innan planteringen. Lite norr om skogsbilvägen i den nordnordvästra delen finns en tomt med två sommarstugor, ytterligare några stugor finns strax norr om utredningsområdets nordöstra del.

På de äldsta historiska kartorna finns ingen bebyggelse markerad inom utredningsområdet. Den stora stenmängden och blocken har sannolikt gjort större delen av utredningsområdet tämligen ointressant för jordbruk, vissa delar kan dock ha nyttjats som betesmark. På Generalstabskartan från 1883 finns en punkt som indikerar att ett torp eller en backstuga legat strax utanför utredningsområdet i den västra delen. En sannolik plats för detta är en höjd just sydöst om den skogsbilväg som leder in i utredningsområdet. På den ekonomiska kartan från 1945 finns ett mindre område i ledningsgatan strax nordnordost om denna plats som är markerad som en liten åkerteg.

Inom utredningsområdet fanns inga kända kulturhistoriska lämningar innan utredningen. Området har fältinventerats i samband med en kulturmiljöutredning 2008 av Kalmar läns museum och Västerviks museum (Palm & Lamke 2008). Området fornminnesinven-

terades 1943, inför den ekonomiska kartan, och revideringsinventerades 1978 av Riksantikvarieämbetet. I övrigt har inga arkeologiska undersökningar eller utredningar gjorts inom utredningsområdet.

Det finns endast ett fåtal kända kulturhistoriska lämningar i närheten till utredningsområdet: omkring 180 meter nordväst om utredningsområdet finns en fast fornlämning, ett röse (RAÄ 149:1), cirka 130 meter sydsydväst

om utredningsområdet är en övrig kulturhistorisk lämning, ett klapperstensfält (RAÄ 148:1), ca 175 meter västerut är en övrig kulturhistorisk lämning, en befästningsmur (RAÄ 317) och 350-700 meter sydväst om utredningsområdet ligger en fossil åker (RAÄ 329) och en torpgrund (RAÄ 321), bägge fasta fornlämningar. 2010 gjordes en arkeologisk utredning etapp II strax SV om det aktuella området (Palm 2011), inga fynd eller anläggningar påträffades.

Genomförande

Syfte och frågeställning

Syftet med den arkeologiska utredningen har i enlighet med Länsstyrelsens underlag främst varit att fastställa om fornlämning kommer att beröras av arbetsföretaget. Utredningen skall också ligga till grund för fortsatt bedömning av ärendet enligt lag (1088:950) om kulturminnen m.m. Eventuella lämningars vetenskapliga potential skall kunna bedömas utifrån utredningsresultatet inför bedömning om eventuell fortsättning i form av arkeologiska undersökningar.

Målgrupp för utredningen är i första hand Länsstyrelsen och Västerviks kommun.

Arbets- och metodbeskrivning

Kalmar läns museum genomförde en särskild arkeologisk utredning etapp II inom fastigheterna Horn 1:619 m fl i Västrum socken under en vecka i slutet av maj 2011. Utredning genomfördes genom sökschaktning i de planerade vägarnas sträckning samt in på de planerade tomterna. Sökschaktningen gjordes med traktorgrävare, med flat skopa, ca 150 cm bred, där det var möjligt och med en mindre tandad, ca 70 cm bred, där terrängen var blockigare och där det låg mer sten i marken. Området har också inventerats okulärt i syfte att finna synliga lämningar och att finna platser som möjligen påverkats av människor, såsom stenröjda ytor, platåer och topografiskt bra boplatslägen. Schakten lades ut dels utifrån platser där det var möjligt, d.v.s. där skogen var fälld, dels för att täcka upp olika miljöer i landskapet såsom de öppnare ytorna, de blockigare partierna, i

slänter etc. Schakten mättes in med RTK-nätverk där så var möjligt och GPS där skogen var tätare. Detta gör att det kan finnas avvikelser på upp till +/- 10 meter.

I samband med terrängrekognosceringen hittades ett fåtal spår av mänsklig aktivitet. En jordkällargrund (KLM 002), ett gjutet fundament sannolikt till ett elskåp samt ett grustag i en av ledningsgatorna. Jordkällargrunden kan antas ha vara hörigt till ett torp e.d. medan de två övriga är av senare datum. I samband med detta sökte vi också efter spår efter det eventuella torp som kan ha legat invid området. I den nordvästra delen cirka 30 meter söder om skogsbilvägen finns en förhöjning. På denna växer flera växter som kan kopplas till historisk mänsklig aktivitet såsom rosenbuskar, törnen, ett körsbärsträd och nypon. På platsen växer också rikligt med brännässlor, detta är en indikation på höga fosfatvärden och återfinns i samband med mänsklig aktivitet. Platsen registreras som uppgift om ett torp eller backstuga (KLM003). Inga synliga rester av bebyggelse har kunnat noteras.

Totalt drogs 65 sökschakt på cirka 850 löpmeter, med en bred på 0,5-1,5 meter. I många delar var det mycket stenigt så viss tid lades på att handrensa schakt i syfte att säkerställa att inga lämningar låg invid eller under stenarna och blocken eller att stenarna var del av konstruktioner. Enstaka mörkfärgningar hittades, dessa har tolkats som stenlyft, stenufällningar, äldre körskadur och eller rotbränder. Inga fynd eller anläggningar kunde konstateras i samband med sökschaktningen.

Fig 3. Jordkällargrund. Foto mot ÖSÖ. Foto Magnus Reuterdahl. DU188_067

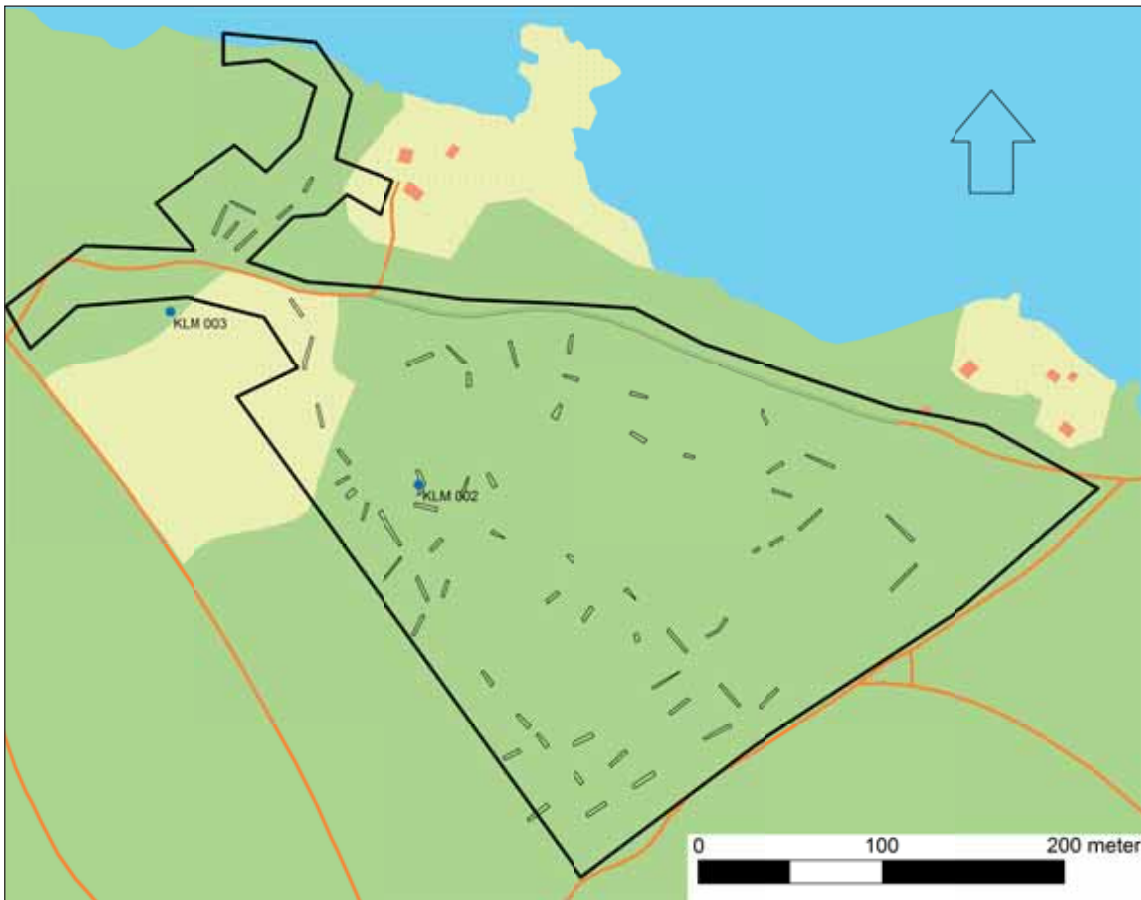

Fig 4. Schaktplan över utredningsområdet

Resultat och åtgärdsförslag

Inom utredningsområdet kunde en kulturhistorisk lämning konstateras, KLM 002, en jordkällargrund och strax utanför utredningsområdet identifierades en eventuell plats för äldre bebyggelse, KLM 003. Inom området grävdes 65 sökschakt. Inga fynd eller anläggningar hittades i dessa. Området har sannolikt varit alltför stenigt och blockigt för att ha varit intressant för jordbruk i någon större omfatt-

ning, det kan dock ställvis ha fungerat som betesmark. I samband med naturliga processer har flera mindre stensamlingar och terrassliknande formationer bildats. Då inga fornlämningar konstaterats och det historiska nyttjandet sannolikt var ringa och lämnat få spår inom utredningsområdet föreslår Kalmar läns museum inga övriga antikvariska åtgärder.

Referenser

Palm, Veronica 2007. *Hornslandet – en lång historia kort*. Rapport. Stiftelsen Västerviks museum.

Palm, Veronica & Lamke, Lotta 2008. *Hornslandet. Kulturmiljöutredning 2008, Västrums socken, Småland, Kalmar län*. Kalmar läns museum Kulturhistorisk rapport 2008.

Ej tryckta källor

Palm, Veronica 2011 (Manus). *Arkeologi på Hornslandet. Särskild arkeologisk utredning, etapp 2 2010*. Kalmar läns museum.

Historiska kartor

Generalstabskartan

Bladnamn: Västervik

Årtal: 1883

Rak-id: J243-37-1

Ekonomiska kartan

Bladnamn: Åldersbäck

Årtal: 1944

Rak-id: J133-6h9a

Bladnamn: Åldersbäck

Årtal: 1944

Rak-id: J133-6h9a

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4523-10

Kalmar läns museums dnr: 33-561-10

Projektnummer KLM: A20100054

Uppdragsgivare: Västerviks kommun, g.m. Regina Laine, kommunledningskontoret

Landskap: Småland

Kommun: Västervik

Socken: Västrum

Fastighet: Horn 1:619 m fl

Fornlämningsnr: -

Tillfällig arbetsidentitet: KLM 002, KLM 003

Ekonomisk karta: Åldersbäck 6H9a, Gränsö 7h0a

X koordinat: 6400477

Y koordinat: 160201

M ö h: 5-20 möh

Fältarbetstid: 2011-05-23 t.o.m. 2011-05-27

Antal arbetsdagar: 10 dagar

Maskintid: 56 timmar

Personal: Magnus Reuterdahl och Ivonne Dutra Leivas

Foto, Du nr: Du 188

Fynd nr: -

Analyser: -

Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.

Inmätning: Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem Sweref 99 16 30 och RH70

Adress

Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon

0480-45 13 00

Fax

0480-45 13 65

E-post

info@kalmarlansmuseum.se